

UNIVERSITATEA *BABEȘ-BOLYAI*, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

Rezumat teză de doctorat
Preotul Ioan Bunea – predicator, catehet
și pedagog model

Îndrumător:

Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon

Doctorand:

Ionuț Chira

Cluj-Napoca

2022

Cuprins

Cuprins.....	2
Introducere	5
1. Biografia preotului profesor Ioan Bunea	10
1.1. Copilăria și studiile.....	10
1.2. Începuturile slujirii pastorale.....	13
1.3. Activitatea didactică: Năsăud, Cluj, Turda	16
1.4. Arestarea, procesul și perioada detenției.....	20
1.5. Viața după eliberare	27
2. Activitatea publicistică a preotului profesor Ioan Bunea.....	33
2.1. Activitatea publicistică.....	34
2.1.1. Scrieri antume	34
2.1.2. Scrieri postume	39
2.1.3. Scrieri nepublicate	48
2.1.4. Studii și articole	53
1.1.4. Evocări și recenzii.....	105
3. Activitatea pastotală a preotului profesor Ioan Bunea.....	116
3.1. Predici publicate.....	116
3.2. Predicile în manuscris	157
3.3. Slujirea catehetică și pedagogică	167
3.3.1. Viziunea părintelui Ioan Bunea cu privire la educație.....	168
3.3.2. Aspecte practice din activitatea didactică a părintelui Ioan Bunea.....	171
3.3.3. Cateheze publicate	182
4. Genurile omiletice utilizate – prezentare selectivă	185
4.1. Predici tematice (sintetice).....	186
4.2. Panegirice	202
4.3. Pareneze	207

4.3.1.	La instalarea în parohie	207
4.3.2.	Pareneze la botez.....	216
4.3.3.	Pareneze la cununie.....	220
4.3.4.	Pareneze la înmormântare.....	224
5.	Modalități specifice de redactare și argumentare a predicilor	234
5.1.	Structura predicilor.....	234
5.2.	Argumentarea predicilor	236
5.3.	Elemente stilistice specifice părintelui Ioan Bunea.....	245
6.	Mărturii despre un suflet de neuitat	251
	Concluzii	273
	Anexe	276
	Bibliografie	301

Cuvinte cheie

Ioan Bunea, biografie, preot, predicator, predică, catehet, cateheză, pedagog, educație, predici publicate, predici în manuscris, genuri omiletice, stilul predicii, mărturii.

Rezumat

Preotul Ioan Bunea reprezintă imaginea blândă a omului ales de Dumnezeu pentru a-I fi slujitor. A omului supus neîncetat vocii Lui, a omului care a primit cu inima smerită toate bucuriile și tristețile pe care viața i le-a scos înainte. Este chipul preotului care, deși au trecut peste el cele două Războaie Mondiale și regimul comunist, potrivit misiunii sale, nu și-a părăsit dreapta credință, ba mai mult, a luptat pentru sporirea ei, meritând din plin această onorantă caracterizare ce vine din partea Mitropolitului Bartolomeu Anania: „Sacerdot, predicator, catehet, profesor, pedagog și duhovnic, părintele Ioan Bunea purta într-însul toate înlesnirile care să-i permită accesul la profunzimile de taină ale sufletului omenesc”.

Mesajul Mântuitorului Hristos adresat apostolilor, dar cu ecou peste veacuri, arată că slujitorii Săi au alegere divină: „nu voi M-ați ales pe Mine ci Eu v-am ales pe voi” (In. 15, 16). Acest verset este relevant și pentru modul în care am ajuns să cercetez mai îndeaproape viața părintelui Ioan Bunea. Primul contact cu numele preacucerniciei Sale a fost la finalul studiilor liceale, când la Festivitatea de premiere mi-a fost oferit premiul Ioan Bunea, și unul dintre volumele sale publicate postum: „Din galeria marilor convertiți”. A fost o primă „întâlnire” care cred că nu a fost întâmplătoare, pentru că puțin mai târziu, în timpul facultății, când încercam să găsesc o temă de cercetare din sfera istoriei Bisericii Ortodoxe Române în timpul regimului comunist, providența a făcut să aflu că și părintele Bunea a fost printre preoții încarcerati. Așa am început să caut mai multe despre sfinția sa și am redactat și teza de licență, sub coordonarea părintelui profesor Alexandru Moraru. Ulterior am aprofundat opera omiletică a părintelui Ioan Bunea în cadrul disertației sub coordonarea părintelui profesor Vasile Gordon.

Ceea ce m-a surprins în timpul acestor două etape de cercetare a fost faptul că descopeream cu fiecare predică citită, cu fiecare document din arhivă o personalitate deosebită din domeniul teologiei. Un preot serios, care nu a neglijat nici o clipă slujirea încredințată lui de Dumnezeu și care s-a dedicat pentru consolidarea Bisericii, atât din punct de vedere administrativ și edilitar, cât și din punct de vedere spiritual duhovnicesc. Iar acest din urmă aspect, chiar dacă nu este cel mai vizibil, este cel mai important, și este motivul pentru care preacucernicia sa se înscrie în rândul marilor profesori de teologie clujeni. Moștenirea sa sunt elevii pe care i-a modelat și care l-au avut drept exemplu de adevărat slujitor al Stăpânului Hristos.

Teza este împărțită în șase capitole ce acoperă întreaga viață și activitate a părintelui Ioan Bunea, urmărind să evidențieze activitățile din cele trei paliere exprimate în titlu. Primul

capitol este unul biografic. Vor fi punctate cele mai importante momente din biografia preacucerniciei sale: copilăria, deloc ușoară, studiile, începutul slujirii pastorale, activitatea didactică, arestarea și activitățile pastorale desfășurate după eliberare. Dat fiind faptul că biografia preacucerniciei sale a mai fost analizată și în alte lucrări și ținând cont că în 2015 a fost publicată și autobiografia pe care părintele a redactat-o în anii de final ai vieții am ales să facem o prezentare condensată a biografiei, insistând asupra celor mai importante evenimente și aspecte ale vieții: copilăria și studiile, începuturile slujirii pastorale, activitatea didactică, momentul arestării, procesul și perioada detenției, precum și activitatea pastorală după eliberare în parohiile din Someșeni și „Schimbarea la Față” din Cluj-Napoca.

Începând cu cel de-al doilea capitol am evidențiat dăruirea pe care a avut-o în slujirea slovei tipărite, a cuvântului, activitatea publicistică a părintelui Ioan Bunea. Încă din perioada studenției a început să publice diverse articole și reportaje în „Renașterea”, lucru pe care îl va perpetua pe tot parcursul vieții. Privind retrospectiv putem observa dorința de a-și construi un renume în publicistica de specialitate. De aici și numărul mare de studii, articole și volume pe care le-a publicat. Pe toate le vom prezenta în această secțiune începând cu scrierile publicate în timpul vieții, și continuând cu cele postume, cele nepublicate și încheind cu studiile, articolele, evocările și recenziile. Chiar dacă numărul lor este unul impresionant, la finalul vieții părintele își exprimă nemulțumirea cu privire la faptul că nu și-a putut spori lista bibliografică.

Din relatarea vieții părintelui Ioan Bunea, am putut constata cu ușurință greutățile pe care a fost nevoit să le înfrunte. De aici rezultă și dificultatea cu care și-a putut publica scrierile în timpul vieții. Astfel, deși avea în plan publicarea mai multor volume, pe unele pregătindu-le în acest scop, dorința i s-a concretizat doar parțial, spre finalul vieții când i-au fost publicate cele două volume de predici în care găsim cuvântări la Duminici și sărbători, respectiv pareneze la botez, cununie și înmormântare.

Cealaltă parte a muncii părintelui Ioan Bunea o găsim în volumele apărute după trecerea la cele veșnice, fiind publicate de către familie și ucenicii apropiați, dar și în numeroasele articole pe care le-a publicat începând din anul 1933, când a devenit preot la Năsăud și profesor de religie la Liceul Grăniceresc „George Coșbuc” din localitate. A continuat apoi să publice în revista „Renașterea” a eparhiei noastre, dar și în diverse periodice mitropolitane din cuprinsul Patriarhiei.

Încă din copilărie, vedem că părintele Ioan Bunea avea o atracție aparte spre slova tipărită. Acesta este, de altfel, și motivul pentru care și-a continuat studiile după terminarea claselor gimnaziale. Dornic să acumuleze cât mai multe informații, a fost unul dintre elevii sânguincioși, cu toate că situația materială nu i-a permis să se concentreze exclusiv pe studiu. Situația s-a repetat și în timpul studenției, dar, în ciuda tuturor neajunsurilor, prin muncă intensă și jertfă personală, a reușit să încheie cu calificative bune, atât Academia Teologică, cât și Facultatea de Istorie și Filozofie din Cluj-Napoca. Nivelul intelectual la care a ajuns și dorința de a împărtăși din cunoștințele dobândite l-au recomandat pentru publicarea unor articole în periodicele și revistele vremii, mai ales în ziarul „Renașterea”, al Episcopiei Clujului.

Cu trecerea anilor, după ce și-a desăvârșit cunoștințele teologice și experiența pastorală i-a îmbogățit profilul intelectual, a publicat o serie de studii în revistele importante din Patriarhia Română: „Mitropolia Ardealului”, „Mitropolia Banatului”, „Biserica Ortodoxă Română” sau „Mitropolia Moldovei și Sucevei”. Activitatea publicistică a părintelui Ioan Bunea a fost încununată cu apariția celor două volume de predici, *Cuvînt de învățătură la duminici și sărbători* (1983) și *Cuvînt de învățătură la botez, cununie și înmormântare* (1986).

După moartea dânsului, familia a dorit să aducă la lumină o parte din scrierile preacucerniciei sale, ce se găseau în manuscris. Ca urmare, au văzut lumina tiparului o serie de lucrări importante pentru ortodoxia românească: *Din galeria marilor convertiți*, *Psihologia rugăciunii*, *Fenomenologia conștiinței morale*, *Memorial*, *Viața și activitatea Fericitului Augustin* și un interviu pe care l-a oferit cu puțin timp înainte de moarte părintelui profesor Vasile Stanciu, publicat în anul 2017.

Fiind un om ambițios, cu ținte înalte, părintele și-ar fi dorit să publice mai mult, să îmbogățească literatura de specialitate cu mult mai multe titluri decât a făcut-o. Acest adevăr îl mărturisește spre sfârșitul vieții într-un amplu interviu acordat părintelui profesor Vasile Stanciu: „Desigur, am dorit să realizez și mai multe în publicistica de specialitate, dar viața a fost mai dură, mai acaparantă decât am crezut eu. Lama de buldozer a fost neiertătoare, așa că ceea ce am putut încropi în domeniul specialității mele, a fost departe de ceea ce - în entuziasmul tinereții mele – credeam că voi realiza”

Următoarele două capitole vor consta în prezentarea activității omiletice pe care a desfășurat-o cu cea mai mare seriozitate. Astfel, în capitolul trei vom evidenția activitatea omiletică așa cum reiese ea din predicile pe care le-a publicat atât în cele două volume, cât și

în revistele bisericești: „Mitropolia Ardealului”, „Mitropolia Banatului”, „Mitropolia Olteniei” și altele asemenea. Expunerea a fost una cronologică și a constat în rezumarea fiecărei predici. Predicile publicate nu sunt singurele care s-au păstrat. Fiind un predicator meticulos, care își redacta fiecare cuvântare, s-au păstrat în arhiva preacucerniciei sale și manuscrise ale lor. Unele au fost publicate, dar altele sunt inedite. Pe toate le vom aminti în partea a doua a capitolului 3.

Preotul Ioan Bunea a avut o bogată experiență pastorală, de aproape 48 de ani, căreia i s-au adăugat anii petrecuți la catedră. Pe parcursul acestora a reușit să își perfecționeze discursul omiletic, fapt pentru care unele din predicile sale au fost publicate în revistele religioase din cuprinsul Patriarhiei Ortodoxe Române, iar spre finalul vieții, o parte dintre ele au fost adunate în două volume ce au fost publicate, în anul 1983, respectiv 1986. Pe drept cuvânt a fost numit mai târziu „marele predicator al Clujului” de către episcopul Visarion Rășinăreanu.

Deși multe dintre cuvintele de învățătură rostite de preacucernicia sa au văzut lumina tiparului, în arhiva personală a părintelui se găsesc și predicile inedite, ce au fost rostite pe parcursul anilor de pastorație. Acestea au fost doar audiate de către credincioșii dânsului și au contribuit la formarea lor duhovnicească.

Fie că este vorba de predicile duminicale fie de cuvinte ocazionale rostite la diverse servicii religioase, se observă că predicile părintelui Bunea sunt pregătite cu temeinicie și seriozitate, orientate către un scop anume. Mai mult, sunt predicile bine structurate, cu un subiect precis, care oferă multe informații cu privire la tema pe care o tratează. În paginile următoare vom face o prezentare a operei omiletice pe care acesta ne-a lăsat-o, oprindu-ne nu doar asupra predicilor publicate, ci și a celor ce se găsesc doar în manuscris.

În cadrul aceluiași capitol vom prezenta și perspectiva preacucerniciei sale cu privire la educația religioasă. Este evidențiată cu precădere legătura ce ar fi ideal să existe între cei trei mari factori ai educației religioase: Familia, Biserica și Școala. Conceptele teoretice sunt puse în practică în activitățile catehetice pe care părintele Ioan Bunea le-a inițiat ca preot și profesor de religie la Năsăud, Turda, Cluj-Napoca și ca duhovnic al studenților ortodocși din Cluj-Napoca. În final, sunt prezentate și cele trei cateheze pe care le-a publicat în periodicele vremii.

Părintele Ioan Bunea și-a însușit acest îndemn rostit de Logosul divin atât ca preot, cât și ca profesor, fie că a predat Religia, fie alte discipline teologice în cadrul Seminarului Teologic Ortodox din Cluj-Napoca. În ambele situații, el și-a pus la dispoziția învățăceilor

cunoștințele și experiența de viață pentru a-i crește și a-i desăvârși ca viitori membri de bază ai națiunii și ai Bisericii. Urmărind cronologia vieții părintelui, putem observa două direcții în care s-a concentrat activitatea sa didactică. Una teoretică, ce transpare din scrierile sale cu caracter didactic, și o a doua, practică, ce constă în aplicarea principiilor enunțate teoretic, în relația cu elevii, atât în cadrul orelor de curs, cât și cu ocazia activităților extrașcolare inițiate în cadrul societăților religioase pe care le coordona.

Părintele Ioan Bunea nu a fost doar un practician al educației, ci și un teoretician. Cu precădere în articolele sale, el își expune părerea cu privire la educație. Acest lucru se întâmplă după anul 1933, când debutează ca profesor de religie la Liceul Grăniceresc „George Coșbuc” din Năsăud. Cugetările precucerniciei sale despre educație izvorăsc din practică, din experiența pe care a avut-o în mijlocul tinerilor. El nu a vorbit și nu a scris doar din cunoștințele teoretice pe care le dobândise, ci cunoștea sistemul educațional din interior, cu neajunsurile, dar și cu beneficiile lui. Toate aceste cugetări le-a așternut pe hârtie și au fost împărtășite cu cititorii revistelor „Renașterea” de la Cluj și „Revista teologică” de la Sibiu.

Parcurgând textele în care părintele scrie despre educație, putem observa câteva idei asupra cărora el insistă și pe care le consideră extrem de importante, precum *necesitatea educării religios-morale a tinerilor, rolul important pe care îl are familia în procesul educativ și necesitatea colaborării dintre Biserică și Școală în actul educațional*, cu precădere al celui religios-moral.

Data fiind această posibilă separare a activității didactice a părintelui Ioan Bunea, în acest capitol vom arăta în ce a costat activitatea didactică și catehetică a Sfinției Sale, dar și cum înțelegea el procesul educației, în special al educației religioase, așa cum reiese din articolele pe care le-a publicat pe această temă.

În capitolul al patrulea vom face o analiză a predicilor semnate de părintele Ioan Bunea din perspectiva genurilor omiletice pe care le utilizează. Pentru fiecare gen vom alege una sau două predici ca să exemplificăm prezența acestuia în corolarul omiletic semnat de părintele Ioan Bunea. Genurile omiletice ce vor prezentate sunt: predicile tematice, panegirice și pareneze. Din ultima categorie fac parte cuvântări la instalarea în parohie, botez, cununie și înmormântare.

În urma prezentării corpusului omiletic, semnat de preotul Ioan Bunea, se poate observa cu ușurință diversitatea genurilor omiletice utilizate. Pe de o parte, aceasta se datorează caracterului slujirii preoțești ce presupune părtășia lui la momentele cele mai

importante din viața unei persoane, dar și dorinței de a fi un slujitor al amvonului care să fie de folos celor care îl ascultă.

Chiar și fără o analiză detaliată a predicilor preacucerniciei sale, putem observa că ele aparțin tuturor genurilor omiletice pe care le găsim în manualele de specialitate. Cele mai multe se încadrează în categoria predicilor tematice, dar găsim în acest corpus omiletic și multe pareneze, precum și o serie de panegirice. Este necesară aici o scurtă lămurire. Deși cuvântările părintelui Bunea se încadrează în categoria predicilor tematice sau sintetice, sunt și cazuri în care, în cuprinsul lor, găsim fragmente exegetice.

Penultima parte a tezei va fi dedicată modalităților de redactare și argumentare pe care părintele le-a folosit pentru a oferi forță cuvântărilor sale. Va fi analizată structura predicilor, modul în care argumentează fiecare afirmație pe care o face în cuvântări, tipurile de argumente folosite și câteva elemente stilistice folosite de preacucernicia sa.

Un slujitor al amvonului ce predică folosindu-se de un plan denotă seriozitate și respect, pe de o parte față de cuvântul Sfintei Scripturi, iar, pe de alta, față de cei cărora li se adresează. Fiind în primul rând o persoană riguroasă și serioasă, părintele Ioan Bunea pune mare preț pe modul în care se prezintă în fața ascultătorilor. Dovadă stau notițele și predicile păstrate în manuscris. Dacă ne referim strict la utilizarea planului în predică, observăm aceeași seriozitate. Întotdeauna cuvântările preacucerniciei sale au introducere, cuprins și încheiere. Celelalte puncte ale planului sunt folosite uneori, dar nu cu religiozitate.

Pentru reușita unei predici sunt importante mijloacele de persuasiune folosite. În oricare dintre predicile pe care le vom citi, vom vedea că se folosește de multe ajutoare pentru a întări ideile prezentate. Forța mesajului transmis vine din aceste argumente pe care le folosește. În primul rând, un predicator se poate îndrepta spre izvoarele cele mai la îndemână: Sfânta Scriptură, Sfinții Părinți ori textele liturgice. Apoi, în funcție de cultura pe care a dobândit-o, poate face apel la argumente din istorie, natură, știință, filozofie și multe altele. În predica sa, părintele Ioan Bunea s-a folosit de majoritatea acestor tipuri de argumente.

Succesul unei predici, și implicit al unui predicator, este dat și de stilul omiletic pe care acesta îl posedă. La modul general, stilul poate fi definit ca totalitatea mijloacelor lingvistice pe care le folosește un scriitor pentru a-și exprima gândirea și simțirea sa. Sau, potrivit DEX-ului, stilul este talentul, arta de a exprima ideile și sentimentele într-o formă aleasă, personală.

Dintre calitățile generale pe care le întâlnim în scrisul părintelui Ioan Bunea evidențiem: corectitudinea, puritatea, concizia și claritatea. Acest lucru este observat și de

către părintele Vasile Nemeș: Claritatea și precizia sunt alte calități ale stilului său predicatorial. Chiar dacă limbajul predicilor este mai elevat, aceasta datorită clarității expunerii, înlănțuirii logice și urmării cu strictețe a temei pe care o prezintă, fac ca predicile sale să pătrundă adânc și să nu încălzească doar inima, ci să determine voința credincioșilor la receptarea mesajului ce li se propovăduiește. Pentru evidențierea prezenței acestor calități în scrisul părintelui, vom exemplifica cu câteva exemple fiecare calitate enumerată.

Ultimul capitol va cuprinde câteva mărturii despre părintele Ioan Bunea. Vor fi o serie de interviuri pe care le-am înregistrat cu cei care l-au cunoscut și au colaborat cu sfinția sa. În primul rând va fi un interviu cu unul dintre nepoții părintelui, domnul Cătălin Bia, apoi cu ucenici apropiați, precum părinții profesori Vasile Stanciu și Stelian Tofană, și cu unul dintre colaboratorii pe care îi aprecia în mod deosebit: părintele Iustin Tira.

Preotul Ioan Bunea a fost un slujitor ce s-a dedicat în întregime slujirii preoțești. A înțeles că preoția nu este o slujbă în rândul celorlalte, ci este o vocație. De asemenea, a conștientizat că ea se identifică, este sinonimă cu misiunea, iar partea cea mai importantă a acestei misiuni este zidirea sufletească a credincioșilor. Această convingere o mărturisește atunci când afirmă că „apostolatul este indisolubil legat de slujba preoțească. Slujitorii altarelor sunt chemați să fie pentru credincioșii lor alăută duhovnicească, crainicii adevărilor mântuitoare și pildă ziditoare în cele ce înalță și slujesc pe om”.

Părintele Ioan Bunea este unul dintre preoții de vocație. El poate fi luat drept model, în primul rând datorită vieții pe care a avut-o, dedicată în totalitate misiunii cu care a fost încredințat. Slujirea sa de la catedră, concretizată în numeroasele studii și articole publicate, dar mai ales opera omiletică ne demonstrează seriozitatea cu care pune în practică imperativul predicării. Toate acestea au făcut să rămână în memoria vie a Bisericii noastre ca unul dintre marii predicatori ardeleni.

Considerăm că lucrarea de față este un demers necesar, deoarece părintele Ioan Bunea a fost unul dintre profesorii și marii predicatori ai Clujului în perioada comunistă. Chiar dacă în ultimii ani au ieșit la lumină o serie de amănunte și evenimente mai puțin cunoscute din viața părintelui, opera sa, teologică și omiletică nu a fost cercetată și evidențiată în totalitate. Pe de o parte ea se poate constitui într-o reală sursă de inspirație pentru predicatori, dar pe de altă parte oferă un bogat material a cărui actualitate se păstrează.